

Облікова політика як інструмент організації управлінського обліку на підприємстві

Щирба М.Т.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту, ревізії та аналізу
Тернопільського національного економічного університету

Щирба І.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту, ревізії та аналізу
Тернопільського національного економічного університету

Щирба М.М.

аспірант кафедри економіки підприємств і корпорацій
Тернопільського національного економічного університету

У статті розглянуто питання, пов'язані із призначенням облікової політики підприємств, її складових (суб'єкти, аспекти, об'єкти та елементи). Запропоновано етапи формування облікової політики, а також окреслено складові її методичного, організаційного та технічного аспектів у системі управлінського обліку.

Ключові слова: облікова політика, управлінський облік, аспекти облікової політики.

Щирба М.Т., Щирба І.М., Щирба М.М. УЧЕТНАЯ ПОЛИТИКА КАК ИНСТРУМЕНТ ОРГАНИЗАЦИИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА НА ПРЕДПРИЯТИИ

В статье рассмотрены вопросы, связанные с назначением учетной политики предприятий, ее составляющих (субъекты, аспекты, объекты и элементы). Предложены этапы формирования учетной политики, а также обозначены составляющие ее методического, организационного и технического аспектов в системе управленческого учета.

Ключевые слова: учетная политика, управленческий учет, аспекты учетной политики.

Shchyrba M.T., Shchyrba I.M., Shchyrba M.M. ACCOUNTING POLICY AS A TOOL OF ORGANIZATION OF MANAGEMENT ACCOUNTING ON THE ENTERPRISE

The purpose of accounting policy, its components (subjects, aspects, objects and elements) has been researched in the article. Stages of forming accounting policy, components of its methodical, organizational and technical aspects of the system of management accounting also have been outlined.

Keywords: accounting policy, management accounting, aspects of accounting policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток ринкових відносин, наявність підприємств різних форм власності та розширення міжнародних економічних зв'язків вітчизняними підприємствами сприяли впровадженню в організацію обліку облікової політики, яку підприємство визначає самостійно. Від уміло сформованої облікової політики багато в чому залежить не тільки ефективність управління бухгалтерським обліком, але й фінансово-господарська діяльність підприємства та стратегія його розвитку на тривалу перспективу. Тому формування облікової політики на підприємстві – дуже трудомісткий і відповідальний процес. Адже підприємству доведеться працювати не один рік згідно з розробленою і затвердженою ним обліковою політикою. Це вимагає від управлінського пер-

соналу підприємства більш зваженого підходу до розробки та підтримки ним на належному рівні облікової політики з урахуванням впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні засади формування облікової політики підприємства знайшли відображення у працях Р.А. Алборова, О.С. Бакаєва, Т.В. Барановської, П.С. Безруких, М.Т. Білухи, М.Ф. Ван Бреди, Ф.Ф. Бутинця, В.Б. Івашкевича, Г.Г. Кірейцева, Л.М. Кіндрацької, М.П. Кондракова, М.В. Кужельного, М.І. Кутера, В.Г. Лінника, Є.А. Мізіковського, С.М. Міщенко, Б. Нідлза, С.О. Ніколаєвої, В.Ф. Палія, М.С. Пушкара, В.В. Сопка, П.Л. Сука, Л.П. Хабарової, Е.С. Хендріксена, В.Г. Швеця, Л.З. Шнейдмана та інших провідних зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження названих авторів не були комплексними і узагальнюючими. Тому питання, пов'язані з теоретичними та практичними засадами формування облікової політики підприємства в системі управлінського обліку, потребують обґрунтування та розробки відповідних рекомендацій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження облікової політики як інструмента організації управлінського обліку на підприємстві; зокрема, запропоновано етапи її формування та окреслено складові методичного, організаційного та технічного аспектів облікової політики підприємства у системі управлінського обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основне призначення облікової політики підприємства полягає в:

- упорядкуванні облікового процесу та лібералізації системи бухгалтерського обліку на підприємстві;

- забезпеченні формування методики обліку майна підприємства, господарських операцій та результатів його діяльності на основі загальноприйнятих його принципів та правил;

- забезпеченні надання повної, достовірної та неупередженої інформації менеджменту для здійснення ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства та визначення стратегії його подальшого розвитку;

- забезпеченні формування та своєчасного надання інформації різним користувачам про показники фінансової звітності;

- роз'ясненні користувачам внутрішньої і зовнішньої звітності конкретних правил та процедур ведення бухгалтерського обліку та складання звітності;

- наданні бухгалтерському обліку плановірності та послідовності;

- підвищенні ефективності ведення бухгалтерського обліку на підприємстві.

Одним з важливих питань формування облікової політики підприємства є визначення її складових. Складовими облікової політики підприємства є суб'єкти, аспекти, об'єкти та їх елементи.

Під час формування облікової політики підприємства необхідно встановити об'єкти та елементи.

Під об'єктами облікової політики слід розуміти об'єкти обліку, щодо яких законодавчими актами та нормативними документами передбачені декілька варіантів, а також це

об'єкти обліку стосовно яких підприємство самостійно розробляє свій варіант організації і ведення обліку, виходячи з умов і специфіки його діяльності.

Елемент облікової політики – це конкретно вибраний або самостійно розроблений підприємством, виходячи з умов і специфіки його діяльності, спосіб (прийом) або процедура, що стосується організації та ведення обліку щодо конкретного об'єкта облікової політики.

Наприклад, об'єктом облікової політики можуть бути запаси, а елементом облікової політики, які йому відповідають, – метод оцінки вибуття запасів, одиниця обліку запасів тощо; об'єкт – форма обліку, а елементи – журнальна, меморіально-ордерна, спрощена, комп'ютерна та інші форми.

Облікова політика підприємства повинна забезпечити цілісність бухгалтерського обліку, тому вона має охоплювати всі аспекти облікового процесу, а саме методичний, технічний і організаційний [1, с. 8].

Методичний аспект облікової політики визначає варіанти відображення в бухгалтерському обліку інформації про факти господарського життя, виходячи з альтернативних способів (прийомів) та специфіки діяльності підприємства.

В обліковій політиці підприємства повинні знайти відображення лише ті методичні аспекти бухгалтерського обліку, за якими існує альтернатива, або ті, за якими необхідно визначити самостійно. Методичний аспект облікової політики є найбільш специфічним і повинен розкривати способи визнання та відображення об'єктів обліку підприємства в межах чинних законодавчих актів і нормативно-правових документів з метою формування показників фінансової звітності.

Технічний аспект облікової політики передбачає такі складові:

- робочий План рахунків;

- форми первинних документів, за якими не передбачені типові форми;

- комп'ютерна техніка;

- облікові реєстри, форма бухгалтерського обліку (журнальна, журнально-ордерна, журнал-головна, меморіально-ордерна, автоматизована (комп'ютерна));

- схеми (графіки) документообігу, технологія обробки облікової інформації, зокрема технологію з використанням комп'ютерної техніки;

- склад і порядок подання фінансової та внутрішньої звітності;

- порядок проведення інвентаризації активів та зобов'язань.

Організаційний аспект облікової політики охоплює бухгалтерську службу, її місце в системі управління підприємством та порядок взаємодії з іншими функціональними і виробничими підрозділами.

Організаційний аспект облікової політики підприємства включає:

- організаційну форму побудови обліково-аналітичної служби підприємства;
- структуру обліково-аналітичної служби підприємства;
- посадові інструкції облікових працівників і матеріально-відповідальних осіб;
- рівень централізації облікових робіт;
- варіант організації управлінського (внутрішньогосподарського) обліку (інтегрована, автономна);
- перелік центрів затрат та центрів відповідальності;
- комерційну таємницю та порядок її захисту;
- систему внутрішнього контролю;
- виділення філій, представництв, відділень та інших підрозділів підприємства на окремий баланс.

Організаційний аспект облікової політики сприяє раціональній організації облікового процесу на підприємстві.

Облікова політика підприємства, хоча й охоплює всі сторони бухгалтерського обліку (методичні, технічні і організаційні), обов'язково буде відрізнятися на різних підприємствах, оскільки наведені елементи методичного, технічного і організаційного аспектів облікової політики не є вичерпаними. Підприємство має право розширити їх, доповнюючи іншими елементами.

Необхідно відзначити те, що в економічній літературі виділяють декілька видів облікової політики: облікова політика для цілей фінансового обліку; облікова політика для цілей оподаткування та облікова політика для цілей управлінського обліку [11, с. 49; 18, с. 24].

Облікова політика для цілей фінансового обліку визначається, виходячи з вимог законодавчих актів та нормативних документів стосовно вибору варіантів ведення фінансового обліку на підприємстві та відображення інформації у фінансовій звітності.

Облікова політика для цілей оподаткування повинна включати перелік податків і відповідальних осіб, а також реєстри податкових розрахунків.

Облікова політика для цілей управлінського обліку повинна передбачати варіант обліку витрат (з використанням рахунків всіх

класів (0–9); з використанням рахунків всіх класів, крім рахунків класу 8 «Витрати за елементами»; з використанням рахунків всіх класів, крім рахунків класу 9 «Витрати діяльності»); систему обліку витрат (повних і неповних витрат («директ-костинг»); метод обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (позамовний, попередільний, нормативний); перелік центрів витрат та центрів відповідальності; перелік об'єктів витрат, об'єктів калькулювання та калькуляційних одиниць; перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції; перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат; базу розподілу загальновиробничих витрат (години роботи, заробітна плата; обсяг діяльності; прямі витрати тощо); оцінку залишків незавершеного виробництва (за плановою (нормативною) виробничою собівартістю; за плановими прямими витратами; за собівартістю сировини, матеріалів і напівфабрикатів); варіант зведеного обліку витрат виробництва (напівфабрикатний, безнапівфабрикатний); оцінку готової продукції (за плановою (нормативною) виробничою собівартістю; за фактичною виробничою собівартістю); метод обліку доходів (доходи визнаються на підставі принципу нарахування і відповідності та відображаються в бухгалтерському обліку і звітності тих періодів, до яких вони відносяться); робочий план рахунків витрат, доходів і фінансових результатів; перелік планів і бюджетів; порядок формування та перелік цін; перелік реєстрів управлінського обліку; склад та форми внутрішньої звітності, періодичність їх заповнення і подання відповідальними особами тощо. Застосування в практичній діяльності вищеперерахованих об'єктів та їх елементів облікової політики в системі управлінського обліку дасть можливість здійснювати обґрунтовану оцінку діяльності центрів відповідальності та їх вклад в загальні результати роботи підприємства.

Оскільки бухгалтерський облік є інформаційною базою для фінансового, податкового і управлінського обліку, то облікова політика повинна бути єдиною для облікового процесу підприємства та враховувати вимоги різних користувачів облікової інформації. За наявності відмінностей в правилах ведення у вищевказаних підсистемах бухгалтерського обліку працівникам облікового апарату спільно з керівництвом підприємства необхідно визначитися у відповідному елементі об'єкта облікової політики.

Формування облікової політики підприємства залежить від інтересів різних груп корис-

тувачів облікової інформації і є одним з важливих етапів життєдіяльності підприємства в ринкових умовах господарювання, адже від прийнятої облікової політики залежить не тільки фінансовий результат, але й фінансовий стан підприємства. Повне та правдиве подання інформації про фінансові результати і фінансовий стан підприємства у фінансовій звітності значною мірою залежить від рівня формування та застосування облікової політики, яка б враховувала умови діяльності підприємства, організаційно-технологічні особливості тощо. Необхідність її формування полягає у наданні достовірної та неупередженої інформації про фінансові результати та фінансовий стан підприємства різним користувачам облікової інформації для прийняття ними обґрунтованих управлінських рішень. Від уміло сформованої облікової політики багато в чому залежать ефективність управління фінансово-господарською діяльністю підприємства та стратегія його розвитку на тривалу перспективу.

Від того, яка буде прийнята облікова політика, залежить система бухгалтерського обліку, а від системи бухгалтерського обліку та якості звітності залежить обґрунтованість прийнятих управлінських рішень користувачами облікової інформації.

Побудова облікової політики на підприємстві є дуже складним, трудомістким і відповідальним процесом, оскільки вона вимагає виконання ряду складних аналітичних процедур і розробляється не на один рік. Це вимагає від підприємства більш виваженого підходу до формування облікової політики, яка би враховувала особливості його діяльності в ринкових умовах господарювання.

Всі норми чинного законодавства з питань нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку можна поділити на дві групи: одноваріантні і багатоваріантні. В одноваріантних нормах передбачено однозначний єдиний порядок відображення в обліку господарських фактів, який є обов'язковим для всіх підприємств. В такому випадку у бухгалтера підприємства немає можливості вибору, через що він повинен діяти тільки згідно з єдиним, встановленим законодавчими актами та нормативними документами, варіантом. Існують випадки, коли законодавчі акти та нормативні документи містять декілька варіантів відображення в обліку тих чи інших господарських фактів (багатоваріантні норми). Відображаючи конкретні господарські факти, бухгалтер може вибрати і використати який-

небудь із передбачених законодавством варіантів [15, с. 31, 5, с. 9; 2, с. 173; 14, с. 29]. Тому під час формування облікової політики підприємство по конкретному об'єкту бухгалтерського обліку здійснює вибір одного варіанта з декількох передбачених законодавчими актами та нормативними документами, що входять в систему нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням особливостей його діяльності. В обліковій політиці слід відображувати тільки ті положення бухгалтерського обліку, які мають декілька дозволених чинним законодавством та нормативними документами варіантів застосування. Одноваріантні (однозначні) вимоги законодавчих актів та нормативних документів, що застосовуються в бухгалтерському обліку, не повинні відображатися в обліковій політиці підприємства. В деяких випадках законодавчі акти та нормативні документи взагалі не містять конкретних рекомендацій стосовно правил ведення обліку конкретного об'єкта або господарських фактів. Якщо нормативно-правова система регулювання бухгалтерського обліку в Україні не встановлює варіанти ведення бухгалтерського обліку за конкретним об'єктом, то під час формування облікової політики підприємство самостійно розробляє відповідний варіант, виходячи з принципів бухгалтерського обліку та вимог чинного законодавства й нормативних документів.

Таким чином, під час вибору або розроблення варіанту обліку господарських фактів виникає потреба у застосуванні бухгалтерами такого поняття, як «професійне судження».

Всі вибрані та розроблені варіанти обліку є обов'язковими для застосування усіма структурними підрозділами підприємства, включаючи виділені на окремий баланс, незалежно від місця їх розташування. Тобто всі господарські факти у структурних підрозділах підприємства повинні відображатися за єдиною прийнятою методологією. В іншому випадку сформована структурними підрозділами підприємства облікова інформація за різними підходами до побудови облікової політики буде непорівняльною. Таким чином, під час вибору варіанту за конкретним питанням ведення й організації бухгалтерського обліку на підприємстві має використовуватися єдиний підхід.

Ступінь свободи конкретного підприємства у формуванні облікової політики законодавчо обмежений державною регламентацією бухгалтерського обліку, яка представлена пере-

ліком методик та облікових процедур, серед яких, однак, допускаються альтернативні варіанти. Вона визначається можливістю вибору конкретних способів оцінки, калькуляції, складу бухгалтерських рахунків тощо. Отже, облікова політика підприємства для цілей фінансового обліку цілковито залежить від облікової політики держави [9, с. 474; 12, с. 141], тоді як облікова політика для цілей управлінського обліку залежить від організаційно-технологічних особливостей його діяльності та потреб управління.

В обох випадках процес формування облікової політики передбачає сукупність дій щодо:

– встановлення переліку об'єктів облікової політики залежно від ряду факторів;

– вибору за кожним об'єктом облікової політики його елементів [4, с. 48].

На практиці формування облікової політики підприємства здійснюється поетапно. Однак в економічній літературі досі немає єдиної думки щодо кількості етапів формування облікової політики. Зокрема, одні автори виділяють три етапи формування облікової політики, а саме формування, розкриття і внесення змін в облікову політику [3, с. 11]; підготовчий, проміжний (робочий) і заключний [13, с. 83]; дослідний, розрахунковий і затверджуючий [17, с. 10]; інші – чотири і більше етапів виконання робіт з формування облікової політики підприємства [8, с. 47; 5, с. 76; 19, с. 226; 7, с. 7].

Аналіз вищенаведених підходів свідчить про те, що вони неповністю розкривають зміст

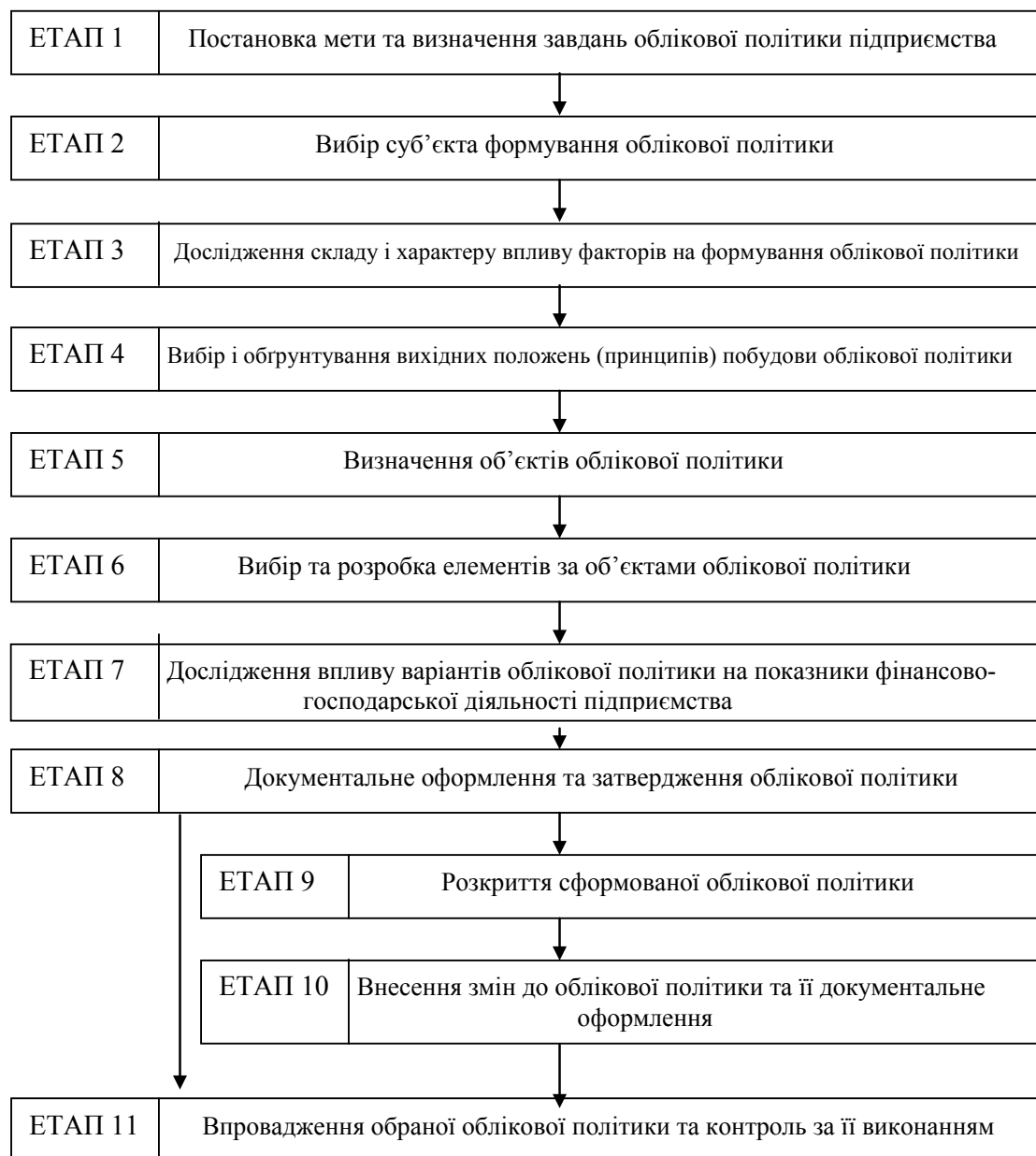

Рис. 1. Етапи формування облікової політики підприємства

формування облікової політики підприємства. В деяких з них упущені дуже важливі обліково-аналітичні процедури, а саме постановка мети та визначення завдань облікової політики; вибір суб'єкта формування облікової політики; розроблення елементів (варіантів обліку) за об'єктами облікової політики, стосовно яких відсутня законодавча регламентація; дослідження впливу варіантів облікової політики на показники фінансово-господарської діяльності підприємства; порядок розкриття та внесення змін до облікової політики тощо.

У зв'язку з цим та аналізом методичних підходів науковців і фахівців-практиків процес формування облікової політики, на нашу думку, повинен включати такі етапи (рис. 1).

Наведений нами в такій послідовності перелік етапів дає можливість глибше зрозуміти сутність і зміст облікової політики, а також здійснити чітке розмежування робіт під час її розроблення. Під час формування облікової політики дотримання такої послідовності етапів є надзвичайно необхідним, причому кожен попередній етап забезпечує здійснення наступного.

Важливою функцією облікової політики є надання менеджерам підприємства повної та достовірної інформації, достатньої для прийняття ними обґрунтованих управлінських рішень.

Розвиток ринкових відносин в нашій країні розширює сферу облікової діяльності, веде до перехрещення традиційного бухгалтерського обліку з такими елементами, як планування, бюджетування, прогнозування, ціноутворення, аналіз та контроль. За таких умов необхідним елементом фінансово-господарської діяльності підприємства є облікова політика, яка включає об'єкти не тільки фінансового, але й управлінського обліку. Управлінський облік, на відміну від фінансового, жорстко не регламентується, тому потребує регламентації на рівні підприємства за допомогою такого інструмента облікового процесу, як облікова політика.

Питання формування облікової політики для цілей фінансового і частково для цілей управлінського обліку нами були розглянуті вище. Однак процес розроблення облікової політики в системі управлінського обліку має певні особливості. У зв'язку з цим під час формування облікової політики для цілей управлінського обліку необхідно виходити з того, що:

– формування облікової політики для цілей управлінського обліку, як і для цілей фінансового обліку, повинно здійснюватись

з урахуванням певних принципів не лише управлінського обліку, але й фінансового обліку, оскільки за цілим рядом пунктів вони будуть співпадати;

– вона має включати суб'єкти, об'єкти і елементи (вказані складові вище нами були розглянуті);

– вона має охоплювати всі аспекти облікового процесу, а саме методичний, технічний і організаційний.

Методичний аспект облікової політики для цілей управлінського обліку повинен включати вибрані варіанти відображення в обліку господарських фактів, передбачених нормативними документами, і розроблені підприємством самостійно способи, виходячи зі специфіки його діяльності та потреб управління.

Технічний аспект облікової політики для цілей управлінського обліку повинен передбачати такі складові:

– робочий План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій;

– форми первинних документів, за якими не передбачені типові (уніфіковані) форми і реєстри управлінського обліку, які можуть бути такими: реєстри фінансового обліку, які можуть бути доповнені необхідними реквізитами управлінського обліку; реєстри управлінського обліку, які розроблені підприємством самостійно; однак спочатку підприємство повинно визначити перелік об'єктів, за якими необхідно розробити і затвердити форми реєстрів управлінського обліку; в тих реєстрах повинна бути забезпечена сукупність даних, які необхідні внутрішнім користувачам для управління виробничо-фінансовою діяльністю підприємства, контролю за формуванням витрат, доходів і результатів діяльності в розрізі структурних підрозділів (центрів відповідальності) та підприємства загалом; водночас в обліковій політиці підприємства слід відобразити спосіб ведення реєстрів: ручний спосіб (на паперових носіях); з використанням комп'ютерної техніки (в електронному вигляді з подальшим виведенням на паперовий носій); форми реєстрів управлінського обліку та порядок відображення в них аналітичних даних повинні затверджуватися в додатку до наказу про облікову політику у вигляді альбому;

– комп'ютерна техніка;

– схеми (графіки) документообігу, технологія обробки облікової інформації, зокрема, з використанням комп'ютерної техніки;

– склад і порядок подання внутрішньої звітності;

– порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань.

Організаційний аспект облікової політики в системі управлінського обліку повинен охоплювати:

– організаційну форму побудови обліково-аналітичної служби (може входити до складу бухгалтерії чи іншого структурного підрозділу підприємства або бути виділена як окремий підрозділ);

– структуру обліково-аналітичної служби підприємства;

– посадові інструкції облікових працівників і матеріально-відповідальних осіб;

– рівень централізації облікових робіт;

– варіант організації управлінського обліку на підприємстві (інтегрована, автономна);

– перелік центрів відповідальності та центрів затрат, які мають охоплювати всю організаційну структуру підприємства;

– комерційну таємницю та порядок її захисту тощо.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, методичні, технічні та організаційні аспекти облікової політики стосовно управлінського обліку передбачають розробку ряду документів, що будуть визначати процес ведення управлінського обліку на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алборов Р.А. Выбор учетной политики предприятия. Принципы и практические рекомендации / Р.А. Алборов. – М.: АО «ДИС», 1995. – 80 с.
2. Анищенко А.В. Учетная политика для целей бухгалтерского учета и налогообложения на 2007 год / А.В. Анищенко. – М.: ООО ИИА «Налог Инфо», ООО «Статус-Кво97», 2007. – 220 с.
3. Балакирева Н.М. Учетная политика: Практическое руководство / Н.М. Балакирева, И.Э. Гущина. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2004. – 344 с.
4. Організація бухгалтерського обліку: [підручник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» вищих навчальних закладів] / [Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.П. Томашевська]; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – 4-те вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП. «Рута», 2005. – 528 с.
5. Бухгалтерский учет: [учебник] / [А.С. Бакаев, П.С. Безруких, Н.Д. Врублевский и др.]; под ред. П.С. Безруких. – 5-е изд. перераб. и доп. – М.: Бухгалтерский учет, 2004. – 736 с.
6. Бухгалтерский учет для руководителя / [В.А. Быков, С.М. Бычкова, М.Л. Пятов, М.В. Семенова, Я.В. Соколов]. – М.: Проспект, 2000. – 288 с.
7. Житний П.О. Організаційно-методологічні засади формування облікової політики підприємства / П.О. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 3. – С. 3–10.
8. Колос І.В. Формування раціональної облікової політики підприємства / І.В. Колос // Вісник податкової служби України. – 2002. – № 47. – С. 47–54
9. Кутер М.И. Теория и принципы бухгалтерского учета: [учеб. пособие] / М.И. Кутер. – М.: Финансы и статистика, Экспертное бюро, 2000. – 544 с.
10. Міжнародні стандарти фінансової звітності – 2009 / пер. з англ.; за ред. С.Ф. Голова. – Т. 1. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2009. – 1608 с.
11. Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: [навчальний посібник] / В.С. Лень, В.В. Гливенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 576 с.
12. Петрук О.М. Облікова політика підприємства в системі регулювання бухгалтерським обліком / О.М. Петрук, Т.В. Барановська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – 2005. – Вип. 3. – С. 133–153.
13. Правдюк Н.Л. Формування облікової політики в управлінні сільськогосподарськими підприємствами / Н.Л. Правдюк // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 79–85.
14. Пятов М.Л. Правовые основы бухгалтерского учета: практическое руководство / М.Л. Пятов. – М.: Эксмо, 2006. – 224 с.
15. Середа К.Н. Учетная политика организаций / К.Н. Середа // Серия: Библиотека бухгалтера и аудитора – Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. – 320 с.
16. Соснаускене О.И. Формирование учетной политики организации / О.И. Соснаускене. – М.: Альфа-Пресс, 2005. – 172 с.
17. Стеців І.І. Організація облікового процесу в умовах реформування системи бухгалтерського обліку України (на прикладі малих підприємств): автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / І.І. Стеців; Львівська комерційна академія. – Львів, 2002. – 19 с.
18. Рыбакова О.В. Бухгалтерский управленческий учет и управленческое планирование / О.В. Рыбакова. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 464 с.

19. Уткин Э.А. Финансовый менеджмент: [учебник для вузов] / Э.А. Уткин. – М.: Зерцало, 1998. – 272 с.
20. Шнейдман З.Л. Учетная политика: формирование и реализация / З.Л. Шнейдман // Бухгалтерский учет. – 1995. – № 9. – С. 3–11.